

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
по професионално направление 3.3 Политически науки, (Политология – Международни
отношения)

на тема: **„Председателството на Съвета на Европейския съюз – първият български
опит“**

представена от Теодора Сашкова Ангелова,
с научен ръководител проф., д-р Румяна Коларова

от доц., д-р Антоний Гълъбов, Департамент Политически науки, Нов български
университет

Представеният дисертационен труд включва 320 страници, към които са приложени още тридесет страници с библиография и приложения. Текстът е структуриран в четири глави, отразяващи вложената изследователска логика. Като обем, посочени библиографски източници, структура и съдържание, предложеният дисертационен труд отговаря на всички академични изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Във въвеждащата част на текста е коментирана актуалността на изследваната проблематика и са представени основните елементи на методологията на изследването. В първата глава на текста са представени основни теоретични перспективи към темата за ротационното председателство на Съвета на Европейския съюз. Направен е обстоен преглед, следващ логиката на историческия институционализъм, който демонстрира както добро познаване на научната литература, така и компетентност по отношение на развитието на институциите на Европейския съюз.

Втората глава на дисертационния труд, озаглавена „Механизми за провеждането на БПСЕС“, прави обстоен преглед на отделните етапи при подготовката и провеждането на ротационното председателство. В третата глава на текста се прави анализ на вътрешнополитическия контекст и националните ефекти на БПСЕС. Сама по себе си, тази част от изложението би могла да придобие завършен вид на цялостно самостоятелно изследване, доколкото включва както необходимия теоретичен инструментариум, така и резултати от конкретни изследвания.

В следващата, четвърта глава на текста акцентът е поставен върху приоритетите и програмата на Председателството от гледна точка на дневен ред и националните интереси. Тук също е налице цялостно изследователско усилие за интерпретация на официалните документи на БПСЕС в контекста на вече въведените основни теоретични маркери и конкретната институционална среда.

В заключителната част на текста са систематизирани основните изводи, до които е достигнало дисертационното изследване по всяка от неговите относително обособени

части. Изведени са редица конкретни резултати и изводи, но те не са синтезирани до обща и цялостна теза.

В хода на изследването е събран, систематизиран и подложен на анализ много голям обем от информация. Ефективно използвани са всички достъпни източници на информация и документи, свързани с подготовката и провеждането на българското председателство. От тази гледна точка, предложеният дисертационен труд отговаря на всички изисквания за задълбочено изследване на избраната проблематика.

Актуалността на темата на дисертационното изследване се определя от разбирането, че първото национално председателство на Съвета на Европейския съюз има съществено значение, както за позиционирането на една сравнително нова държава-членка в европейската политика, така и във вътрешнополитически план, като съществено усилие за постигане на динамично равновесие между процеса на европейска интеграция и развитието на националния политически процес. Първото българско Председателство на Съвета на Европейския съюз (БПСЕС) е подходящ мащаб за оценка на качеството на европейската интеграция на Република България. В този смисъл, избраната изследователска рамка е релевантна спрямо предмета на дисертационното изследване.

Докторантът е отделил съществено внимание на аргументацията за актуалността на темата и за методологията на изследването, но до прецизно и цялостно дефиниране на предмет, цели и задачи на изследването, се стига след цялостен прочит на предложения труд. Така например, докторантът посочва, че постигането на изследователските цели: „... идентифицирането на успехите и пропуските на България в нейния опит да овладее баланса в сложната конструкция на институционалната система на ЕС, както и да провери как задълженията, произтичащи от европейското членство, се отразяват във вътрешнополитически план в страната“ (стр. 7) По-нататък е формулиран въпроса: „... дали ангажиментите на страната в наднационалната структура, представляваща ЕС, създават предпоставки за конфликти и противопоставяне или благоприятстват установяването на дух на кооперативност и сътрудничество?“ (стр. 8) Той е допълнен с още една формулировка, която също заслужава внимание: „...как ангажимент от „европейския живот“ на държавата член – председателството, променя нейните вътрешни институции, политики и политически процеси?“ Сами по себе си или в комбинация помежду си, тези въпроси биха могли да бъдат определени като основни изследователски въпроси на представеното дисертационно изследване.

Все пак, той е формулиран така: „Какъв е ефектът на българското председателство на Съвета на Европейския съюз върху политическия живот на страната?“ По-нататък в изложението, в различна степен продължават да присъстват и двете перспективи – тази на проектирането на българските национални интереси в наднационалните отношения на Европейския съюз, от една страна, както и влиянието на динамиката и изискванията пред БПСЕС върху вътрешнополитическия процес.

Част от формулираните изследователски хипотези не открояват съществено поле за изследователска работа, доколкото изглеждат очевидни или вече коментирани като постигнати резултати в предходни изследвания. Интерес представлява последната

формулирана хипотеза, според която: *“От гледна точка на политическата програма на председателството и приоритетите на държавата членка правим предположението, че балансът между проевропейски и национален профил ще бъде в полза на европейския“*. (стр. 10) Важно е да се отбележи, че тази хипотеза, макар и на пръв поглед, също очевидна, крие потенциал за конкретна проверка и верификация.

Според докторанта, основната цел на дисертационното изследване е да бъдат направени профил и оценка на българското председателство като фактор за : *„... институционална динамика, демонстриране на стратегическо и политическо национално и наднационално планиране и целеставяне“*. (стр. 11) В тази перспектива, като обекти на изследване са изведени основните институции актьори, определени като „участници в политическия живот на България“. На свой ред, предметът на дисертационното изследване е определен чрез: *„... институционалните и политически процеси, произхождащи вследствие на подготовката и провеждането на БПСЕС.“* (стр. 11)

В хода на изложението се преплитат поне две тематични насоки. Първата от тях е свързана с подготовката, организацията и провеждането на БПСЕС от страна на изпълнителната и законодателната власт, като възможност да бъде проектиран българския дневен ред и приоритети в европейски контекст. В тази насока, оценката за БПСЕС би трябвало да определи степента, в която тези цели са постигнати. Във втората насока, вниманието е насочено към въздействието на конкретната подготовка и провеждането на БПСЕС върху вътрешнополитическата динамика и степента, в която то генерира по-скоро по-висока степен на консолидация или на противопоставяне. Двете перспективи присъстват почти навсякъде, въпреки че предметът на изследването, като че ли насочва вниманието по-скоро върху въздействието на БПСЕС във вътрешнополитически план. Това разбиране е заложено и в поредната формулировка на изследователски въпрос, която намираме на страница 13: *„... как стимулите, свързани с провеждането на председателския мандат, се материализират в решения и промени във вътрешната политическа среда на държавата членка“*.

В хода на изложението са очертани много добре вътрешнополитическите фактори, институционалния и административен капацитет, които са оказали влияние върху процеса на подготовката и провеждането на БПСЕС. В този смисъл, налице е разгръщане и в тази насока, като вниманието на докторанта е насочено към влиянието на политическата стабилност, динамиката на отношения между управляващото коалиционно правителство и опозицията, както и по отношение на взетите решения на институционално равнище и съществуващия административен капацитет. От тези части в изложението, би могло да се предположи, че конкретните резултати от БПСЕС са били определени до голяма степен от готовността на страната и вътрешния политически процес. Но, всичко това остава като че ли извън предварително зададената изследователска цел, а именно да бъдат изследвани и оценени въздействията на БПСЕС върху вътрешната политическа среда на България.

Избраният времеви период, като че ли в по-малка степен способства задачата за оценка на въздействието на председателството във вътрешнополитически план. При това

положение, като че ли, формулировката на предмета на изследването и основните изследователски въпроси би трябвало да бъдат конкретизирани по различен начин, а именно: как самият процес на подготовка и провеждане на БПСЕС е оказал влияние върху динамиката на политическите процеси в България? Тогава дисертационното изследване би могло пълноценно да проследи и двете перспективи, без да се ограничава само до ефекти, породени от едното или другото измерение.

От изследователска гледна точка, в резултат от проведеното дисертационно изследване е систематизиран съществен обем от информация, който може да бъде използван многократно при разработването на различни изследователски теми. Положените усилия от страна на докторанта предоставят надеждна база за продължаване на изследователската работа, както по отношение на качеството на европейската интеграция, така и в перспективата на анализ на държавното управление.

Приложени са различни по своя характер изследователски методи, които демонстрират много добро познаване на методологията и изследователски капацитет за тяхното аргументирано провеждане. Добрата подготовка на докторанта за използване на различни количествени и качествени методи, придава допълнителна тежест на постигнатите резултати и позволява непротиворечивото им интегриране в цялостния текст.

Важно е да се отбележи, че независимо от внушителния обем от информация и нейния разностранен характер, докторантът е успял да „удържи“ общата линия на анализа и да интегрира ефективно получените резултати от различните количествени и качествени изследвания в един цялостен труд. Въпреки ясно дефинираните времеви параметри и добре очертанния обект на изследването, рискът от загуба на фокус и „потъване“ в отделните теми на изследването е реален. Именно затова, проявената изследователска дисциплина и акуратност би трябвало да бъдат оценени високо.

Характер на научен принос има верифицирането и оценката на набора от фактори, определящи успешното провеждане на Председателство на Съвета Европейския съюз, по отношение на Република България. Това показва не само добро познаване на основни теоретични концепции, но и способност те да бъдат интегрирани в цялостно изследване, което да открие реалното значение на отделните фактори върху БПСЕС. Изведени са основните проблемни сфери и асиметрии, определили общия облик и оценка за Председателството.

Пълноценно е използвана теоретичната схема, предложена от Робърт Пътнам за „играта на две равнища“. Тя позволява структуриране на изследването и открояване на основните линии на развитие на процеса. Избраният изследователски подход за проследяване на процес подчертава и пълноценно допълва общата теоретична схема. В същото време, при формулирането на основните изводи от дисертационното изследване, е пропусната възможността, да бъде поставен акцент върху „дистанцията“ между двете равнища на играта като определяща за възможността за постигане на резултат и на двете равнища.

Това би означавало, към изходната теоретична схема да бъде направен принос, от гледна точка на разбирането за това, че ефективното действие на две равнища зависи от съществуващата дистанция между тях. В конкретния случай, БПСЕС би било много по-ефективно, ако беше налице продължително и системно усилие за взаимно разпознаване и сближаване между европейския и българския дневен ред. Това би очертало съществените дефицити в процеса на европейска интеграция и би открило пространствата, в които именно липсата на подобни системни усилия, позволяват в хода на подготовката и по време на самото председателство, да се търсят възможности за противопоставяне и дори бламиране на формулираните цели на БПСЕС.

При подобен подход, в центъра на изследователския интерес би могъл да бъде поставен въпроса за качеството на европейската интеграция на България, доколкото тя би могла да бъде изследвана в контекста на БПСЕС. Тогава би било възможно да се оцени дистанцията между „двете нива на играта“ като надежден измерител за това качество. Колкото повече сходни елементи притежават двете нива, толкова по-успешно би могло да бъде тяхното съчетаване. А в този случай, това означава, че колкото по-задълбочен е процеса на европейска интеграция, толкова по-лесно би могло да бъде съчетаването на европейски и българския дневен ред. Така би могъл да бъде решен и въпроса за ясното и точно формулиране на дисертационната теза.

Независимо от положените усилия и високото равнище на изследователска дисциплина и коректност, основният проблем в предложения дисертационен труд остава свързан с ясното формулиране на самата дисертационна теза. Липсата на еднозначно дефинирана теза не позволява на автора да напусне окончателно описателното равнище и да интегрира в цялостен извод многото на брой конкретни изследователски резултати, които сами по себе си са ценни и допринасят за общото качество на дисертационния труд.

В пряка връзка с това са и въпросите, които бих искал да поставя пред докторанта. На първо място, ако би трябвало максимално кратко и ясно да определите тезата на дисертационното изследване, върху кой аспект бихте поставили акцент – върху влиянието на Председателството във вътрешнополитически план или върху влиянието на вътрешнополитическата динамика върху постигането на формулираните цели на БПСЕС?

В каква насока, спрямо кои сфери и тематични области, биха могли да бъдат проектирани изследователски усилия за оценка на въздействието и устойчивостта на постигнатите резултати от първия български опит? Можем ли да определим в коя сфера – на европейската политика или в българския дневен ред, имаме основание да очакваме по-високо равнище на устойчивост?

С оглед на новата динамика в европейската политика, по какъв начин очаквате да се развие институцията на ротационното председателство? Имаме ли основания да смятаме, че досегашната тенденция към отслабване на ролята на отделната държава при моделирането на председателството ще продължи или по-скоро можем да бъде свидетели на по-отчетливо очертаване на национален дневен ред и приоритети?

Необходимо е да бъде обърнато внимание на някои несъвършенства на дисертационния труд. Цялостният текст на дисертацията би трябвало да бъде подложен на още един преглед и редакция за отстраняване на грешки, както и за известни стилистични корекции. Необходимо е да бъде използван един и същи начин за изписване на имената на чуждестранните автори. Добре би било да се уточни и използва еднозначно понятие за трите държави-членки, които разработват и реализират последователно своя мандат в рамките на ротационното председателство. В текста съществува както понятието „тройка“, така и „трио“, като релевантното понятие е второто. Освен това, необходимо е да бъде преработена част от библиографията на дисертационния труд, като бъдат добавени задължителните библиографски елементи към различните цитирани източници.

В заключение, като имам предвид пълноценното използване на значителен обем от информация, отразяваща много добро познаване на всички необходими аспекти от подготовката и провеждането на БПСЕС; добросъвестният подход и проявената изследователска дисциплина; много доброто познаване на теоретичната дискусия по избраната тема; конкретните постигнати резултати от прилагането на широк кръг от изследователски методи; изследователския интерес към очертаването на широко поле за научна дискусия по избраната тема, както и зрелостта при формулирането на конкретни изводи и оценки; убедено предлагам Теодора Сашкова Ангелова да получи образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3 Политически науки, (Политология – Международни отношения).

доц., д-р Антоний Гълъбов